

Πέντε εβδομάδες παρά τοῖς
ΑΡΗΣΙΟΡΗΣΚΟΙΣ ΕΝ ΟΦΕΙ

Μόλις εἶχον παρέλθει τρεῖς εβδομάδες ἀφ' ἧς ἤμην ἐν Τραπεζούντι κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος (1876), ὅτε ἡμέραν τινὰ μετὰ μεσημβρίαν ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν μου νέος τις, συνιστώμενος ὡς διδάσκαλος. Μοι εἶπε δὲ ὅτι ἦτο Τραπεζούντιος, ὅτι ἐπεράτωσε τὸ αὐτόθι σχολεῖον, τὸ ὁποῖον φθάνει μέχρι τῆς τρίτης τάξεως τοῦ Γυμνασίου, καὶ ὅτι ὕστερον μεταβὰς εἰς Ὀφιν ἐδίδαξεν ἐν τῷ σχολεῖῳ χωρίου τινὸς Ζησιῶ καλουμένου καὶ ὑπὸ εὐαρίθμων χριστιανῶν οἰκουμένου. Ἀκολούθως προσέθηκεν ὅτι, ἐπειδὴ ἔμαθεν ὅτι ἐγὼ μετέβην ἐκεῖ πρὸς σπουδὴν τῶν διαλέκτων τοῦ Πόντου, ἐπεθύμει νὰ μὲ βοηθήσῃ πρὸς τοῦτο· ὅτι οὐ μόνον ἐγνώριζε τὴν διάλεκτον τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ Ὀφews, πολὺ διάφορον ἐκείνης, καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἐκεῖ διαμονὴν του συνέλεξεν ἄσματά τινα καὶ παροιμίας καὶ ἤρξατο τοῦ σχηματισμοῦ μικροῦ γλωσσarioῦ. Καὶ ταῦτα λέγων ἐξήγαγεν ἐκ τῶν θυλακίων του τετράδια, ἐξ ὧν μοι ἀνέγνωσε τεμάχιά τινα. Ἀνεγνώρισα τότε ὅτι ὁ νέος ἐνόει καλῶς τὰς τοιοῦτου εἴδους μελέτας καὶ ἦτο ἰκανῶς κάτοχος τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, ἡ φυσιογνωμία δὲ αὐτοῦ μοι ἐνεποίησεν ἐμπιστοσύνην. Διὸ εἰπὼν εἰς αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ὅπως μοι χρησιμεύσῃ ὡς διδάσκαλος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Τραπεζούντι διαμονῆς μου, διήγαγον τὸ ὑπόλοιπον τῆς μεσημβρίας ἐν χαρᾷ ἐπὶ τῷ εὐτυχεῖ εὐρήματι, τὴν δὲ ἐσπέραν παρωρμήθην ἕνεκα τῆς αὐτῆς αἰτίας νὰ πῖω ποτήριά τινα οἴνου περισσότερον μετὰ τοῦ ἀγαπητοῦ μοι φίλου Ναπολέοντος Μπέτσου, Ἑλληνοσ προξένου, παρ' ᾧ κατοῦκον. Ἡμεῖς οἱ Γερμανοὶ ἔχομεν τῇ ἀληθείᾳ τὴν ἀδυναμίαν, ὅτι δίδομεν πάραυτα διέξοδον εἰς τὴν χαρὰν διὰ τῆς ζυθοποσίας ἢ οἴνοποσίας. Ἐκτοτε δὲ νέος διδάσκαλος ἦτο παρ' ἐμοὶ καὶ πρὸ μεσημβρίας καὶ μετ' αὐτήν. Πρὸ πάντων ἐπεθύμουν νὰ μάθω παρ' αὐτοῦ τὴν διάλεκτον τῶν ἑλληνοφώνων Μωαμεθανῶν τοῦ Ὀφews.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη κείται δεκατέσσαρας περίπου ὥρας πρὸς ἀνατολὰς τῆς Τραπεζούντος καὶ ἐκτείνεται σχεδὸν ἐπὶ τοσοῦτον διάστημα ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τῶν ἐνδοτέρων πρὸς νότον. Δύο ποταμοί, χωρίζομενοι ἀπ' ἀλλήλων διὰ σειρᾶς ὀρέων καταληγόντων πρὸς τὴν θάλασσαν, διατρέχουσιν αὐτὴν παραλλήλως. Ὁ πρὸς δυσμὰς φέρει ἔτι καὶ νῦν τὸ ἀρχαῖον ὄνομα Ὀφεις, ὡς ἐκ τοῦ ὀφισειδοῦς αὐτοῦ δρόμου, ἐξ οὗ καὶ ὅλη ἡ ἐπαρχία Ὀφεις ἐκλήθη· ὁ δὲ ἀνατολικώτερος Μπακλατσάι-δερέ, (Ἑλλ. Ψυχροπόταμος). Ἐπὶ τῶν ὄχθων τῶν δύο τούτων ποταμῶν παρὰ τὰς κλιτύας τῶν ὀρέων κείνται τὰ πολλὰ τῶν Ὀφιτῶν χωρῖα, τῶν ὁποίων ὑπὲρ τὰ ἡμῶν φέρου-

σιν ἔτι καὶ νῦν ὀνόματα ἑλληνικά. Ἐκ τούτων τὰ παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀφιν, ὅστις εἶναι ὁ μακρότερος, κείμενα εἶναι 45, τὰ δὲ περὶ τὸν Ψυχροπόταμον περὶ τὰ 20. Ἐν αὐτοῖς ζῶσι περίπου δέκα ἕως δώδεκα χιλιάδες ἀρχικῶς ἑλληνικαὶ οἰκογενεαί, ἐξ ὧν ὅμως ἑκατὸν πενήκοντα μόνον μέχρι σήμερον ἔμειναν χριστιανικαί, διεσπαρμέναι εἰς ὀκτὼ διάφορα χωρῖα. Κατὰ δὲ τὴν παράδοσιν, ἣτις διετηρήθη παρ' αὐτοῖς, οἱ Ἕλληνες οὗτοι προσῆλθον ἐνταῦθα πρὸ πολλῶν αἰῶνων ὡς ἄποικοι ἐκ τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν πόλεων τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Μαρῆς Θαλάσσης καὶ κατοίκησαν παρὰ τὰς ὀχθὰς τῶν δύο ποταμῶν. Δὲν εἶναι δὲ θαυμαστόν ὅτι διετηρήθησαν τοιαῦτα παραδόσεις, ἀφ' οὗ ἀκούει τις ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν ἔτι καὶ σήμερον τὸν μῦθον τοῦ Ὀδυσσεὸς παρὰ τοῖς Κύκλωσιν, ἀκριβῶς ὡς διηγείται αὐτὸν ὁ Ὀμηρος.

Τὰ ἐπὶ τοῦ Ὀφews χωρῖα ἠσπάσθησαν τὸν μωαμεθανισμόν πρὸ 180 περίπου ἐτῶν, τὰ δὲ ἐπὶ τοῦ Ψυχροποτάμου πολλῶ πρότερον, πιθανῶς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τραπεζούντος. Διότι, ἐνῶ οἱ παρὰ τὸν Ὀφιν οἰκοῦντες διέσωσαν οὐ μόνον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ, καὶ τοὶ Μωαμεθανοὶ, καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, τοῦναντίον οἱ παρὰ τὸν ἕτερον ποταμὸν ἐγένοντο τέλειοι Τούρκοι, ἀπωλεσθέντος παντὸς ἔχου τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς.

Τὴν ἑλληνικὴν λοιπὸν διάλεκτον τῶν ἀρνησιθρήσκων τοῦ Ὀφews ἐπεθύμουν νὰ διδαχθῶ παρὰ τοῦ νέου Τραπεζούντιου, τοῦλάχιστον ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσῳ ἦτο ἀνάγκη πρὸς συνενόησιν, ὅπως καὶ μόνος δυνηθῶ, συναναστρεφόμενος μετ' αὐτῶν, νὰ ἐξακολουθήσω τὰς ἐπὶ τῆς γλώσσης σπουδὰς μου. Ὀλίγων δὲ εβδομάδων διδασκαλία μὲ ὑπέδειξεν ἀφθονον τὴν ὕλην αὐτόθι. Διὸ ἐσκέφθην νὰ ἐπιχειρήσω περιοδείαν πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος μετὰ τοῦ διδασκάλου, συνοδευόμενος ἕνεκα τῶν περιστάσεων καὶ ὑπὸ χωροφυλάκων. Ἀνεκοίνωσα λοιπὸν εἰς τὸν διοικητὴν Τραπεζούντος Ἀχμέτ Ῥασίμ πασᾶν, ἄνδρα κάλλιστον καὶ πεπειδευμένον, καταλιπόντα εὐγνώμονα μνημὴν ἐν Ἡλείῳ, πρὸς ὃν εἶχον κομίσει συστατικὸν γράμμα παρὰ τοῦ μεγάλου βεζίρου, ὅτι ἐσκόπων νὰ μεταβῶ εἰς Ὀφιν καὶ διατρίψω αὐτόθι ἐβδομάδας τινὰς· παρεκάλεσα δὲ αὐτὸν νὰ μοι δώσῃ συστατικὰ γράμματα πρὸς τὸν καίμακάμην τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης καὶ τινὰς χωροφύλακας πρὸς ἀσφάλειαν. Ὁ διοικητὴς μοι ἀπήντησεν ἑλληνιστι—διότι τὴν γλῶσσαν ταύτην ἔμαθε παρὰ τῆς μητρὸς του, ἐσπούδασε δὲ καὶ εἰς τὸ Γυμνάσιον τῆς Σύρου—, ὅτι λυπεῖται πολὺ ἀποτρέπων με τοῦ ταξιδίου· «Ἡ διέγερσις τῆς ἐπαρχίας, μοι εἶπεν, εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταβῆτε ἐκεῖ· οἱ δὲ χωροφύλακες, καὶ ἂν σᾶς δώσω τέσσαρας ἐξ αὐτῶν

ἡ καὶ εἴ, βλάβην μᾶλλον ἢ ὠφέλειαν θὰ σᾶς προξενήσωσιν. Ἄλλ' ἐὰν ἐπὶ τέλους θέλετε νὰ διακινδυνεύσητε, δὲν δύναμαι νὰ πράξω ἄλλο τι, ἢ νὰ σᾶς εἶπω σαφῶς, ὅτι οὐδεμίαν εὐθύνην ἀναλαμβάνω. Θὰ μοὶ παράσχητε δὲ πράγματα διὰ τῆς τοιαύτης ὑμῶν ἀποφάσεως, οὐκ ὀλίγον δὲ θὰ κοπιᾶσω, ὅπως σᾶς ἐλευθερώσω ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Μείνατε ἐδῶ. Ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι πρᾶγμα μεταβαλλόμενον ἢ διαφθειρόμενον ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος. Ἐργάσθητε ἐδῶ ὅσον δύνασθε, καὶ ἔλθετε πάλιν τὸ ἐρχόμενον ἔτος, ὅτε, ἂν αἱ περιστάσεις ἦναι εὐνοϊκώτεροι, δύνασθε νὰ ἐπιχειρήσητε τὸ ταξειδίον σας μέχρι τῶν ἐνδοτέρω». Καὶ οἱ πρόξενοι δὲ μὲ ἀπέτρεπον, ὥστε ἀπεφάσισα ἐπὶ τέλους παρὰ τὴν μεγάλην μου ἐπιθυμίαν νὰ παραιτηθῶ πρὸς τὸ παρὸν τῆς κατὰ τὸν Ὀφιν περιουσίας.

Καὶ εἶναι μὲν ὠραῖον καὶ ἐνδοξον τὸ ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ κακὸν τὸ ὑπὲρ ταύτης ζῆν, ἰδίως δὲ ὅταν ἔχη τις σύζυγον καὶ δύο τέκνα. Πολλοὶ ἴσως τότε ἤθελον εἶπεῖ· Κρίμα! τόσον νέος ἀπέθανεν ἢ δύνατο εἶναι νὰ προσεγγήκη τι εἰς τὴν ἐπιστήμην. Οἱ πλείστοι ὅμως θὰ ἔλεγον· Καὶ τίς συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ; διατί δὲν ἠρώτα εἰδημονεστέρους αὐτοῦ ἀνθρώπους;

Ἄλλ' ἡ ἀπόφασίς μου αὕτη τοῦ νὰ μὴ μεταβῶ εἰς Ὀφιν ἐνισχύθη, ὅτε εἶδον ἑκατοντάδας τινὰς νεοσυλλέκτων, ἐκ τῆς ἐπαρχίας ἐκεῖνης καὶ ἄλλων γειτονικῶν συλλεχθέντων, εἰσερχομένους εἰς Τραπεζοῦντα καὶ σεῖοντας τὰ ξίφη αὐτῶν μανιωδῶς εἰς τὸν ἀέρα, χορεύοντας δὲ καὶ φωνάζοντας· «Σκότωμα εἰς τοὺς Γκιουρίδες»!

Ἐν τούτοις ὁ διδάσκαλός μου, βλέπων μετὰ ποίας λύπης ἐγκατέλειπον τὸ ταξειδίον μου, μοὶ ἔκαμε συμβιβαστικὴν τινα τοῦ πράγματος πρότασιν. «Ἐπειδὴ σεῖς δὲν δύνασθε νὰ ὑπάγητε, μοὶ εἶπε, πηγαίνω ἐγὼ ἀνθ' ὑμῶν. Ἐγὼ ἔζησα δύο ἔτη ἐκεῖ· οἱ ἄνθρωποι μὲ γνωρίζουσιν, οὐ μόνον οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Ζησινώ, ἀλλὰ καὶ οἱ Μωαμεθανοὶ τοῦ χωρίου αὐτοῦ, ὧν τινων τὰ παιδιά ἐφοίτησαν εἰς τὸ σχολεῖόν μου. Ἄν μεταβῶ ἐκεῖ, οὐδένα θὰ διατρεξῶ κίνδυνον. Γνωρίζω δὲ ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε μεθ' ὑμῶν συναναστροφῆς τί ζητεῖτε».

Ἐδέχθην τὴν πρότασιν, πλὴν δὲν ἀφῆκα αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ εὐθὺς, ἀλλὰ καθωδήγησα πρῶτον ἐπὶ δεκατέσσαρας ἔτι ἡμέρας καὶ ἐσημείωσα ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ συλλέξῃ ἐκεῖθεν. Τότε δὲ, δοὺς αὐτῷ ἱκανὰ χρήματα καὶ πάντα τὰ χρειώδη εἰς τοιοῦτον ταξειδίον, ἀπέστειλα ἐπὶ πλοίου εἰς Σολακλή, λιμὲνα καὶ ἀγορὰν τῆς ἐπαρχίας, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα [σὺλ-ἀκλή=τὸ ἀριστερὸν ῥευστὸν] δεικνύει ὅτι κεῖται εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ὀφειως. Συνοδὸν εἶχε τὸν νέον διδάσκαλον τοῦ Ζησινώ, τὸν ὁποῖον

οἱ Χριστιανοὶ Ζησινωταὶ προσεκάλεσαν ἐκ Τραπεζοῦντος ἀντὶ 2,000 γροσιῶν εἴτε 500 δραχμῶν κατ' ἔτος. Ἐπιπλοὶ λοιπὸν οἱ δύο νέοι διήνυσον τὴν τετράωρον ὁδὸν ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τοῦ μέρους τῆς διευθύνσεως αὐτῶν εἶχον δὲ ἐπὶ τῶν ἵππων φορτώσει καὶ τὰ τῆς ὁδοπορίας ἐφόδια τοῦ διδασκάλου μου, καὶ τὰ ἐπιπλα τοῦ νέου διδασκάλου. Οἱ Μωαμεθανοὶ ὅμως, τοὺς ὁποίους ἀπῆντων καθ' ὁδὸν, φαίνεται ὅτι ἐθεώρησαν τοῦτο ὡς μεγάλην πολυτέλειαν καὶ ὡς ἔπαρσιν, οὕτως εἶπεῖν, τῶν Γκιουρίδων· διότι ἐξεδήλουν τοῦτο οἱ ἀπαντῶντες αὐτοὺς καθ' ὁδὸν δι' ἀγρίων μορφασμῶν τοῦ προσώπου, εἰς δὲ μάλιστα ἐξ αὐτῶν εἶπεν· «Ἄθλιοι Γκιουρίδες, ὀλίγον καιρὸν ἀκόμη θὰ διαρκέσῃ ἡ τοιαύτη ὑμῶν μεγαλοπρέπεια».

Ἐν Ζησινῶ ὁ ἡμέτερος διδάσκαλος διέτριψε τρεῖς ἑβδομάδας· ἐκεῖ δὲ διήγαγε καλῶς μετὰ τῶν Χριστιανῶν, καὶ μετὰ μεγάλης ἡσυχίας κατεγίνετο εἰς τὸ ἔργον του. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐκεῖ ἠῤῥησε τὸ θάρρος αὐτοῦ, διότι ἀπεφάσισεν νὰ εἰσδύσῃ ὀκτῶ ὥρας ἐνδοτέρω πρὸς τι χωρίον Σαράχω καλούμενον, ἅτε μαθῶν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ διάλεκτος τῶν Μωαμεθανῶν κατοίκων τοῦ χωρίου τούτου ὡς καὶ τῶν πέριξ διέφερε λίαν τῶν πλησιέστερον κειμένων χωρίων. Ἐνεδύθη λοιπὸν τὴν ἐγγώριον ἐνδυμασίαν καὶ διηυθύνθη πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἔχων συνοδοὺς Χριστιανὸν τινα ἐκ Ζησινῶ, καὶ ἕτερον Μωαμεθανὸν ἐκ τοῦ Σαράχω, πρὸς ὃν ἐσυστήθη καθ' ὁδὸν ὑπὸ τοῦ πρώτου. Παρ' αὐτῶν δὲ τῷ Μωαμεθανῷ καθ' ὅλον τὸ μικρὸν παρὰ τὴν θέλησίν του διάστημα τῆς αὐτοῦ διατριβῆς του, πληρόνων καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ τινὰς συγγενεῖς αὐτοῦ ἀνὰ ἡμέραν ὅπως συναναστρέφονται μεθ' αὐτοῦ, συνδιαλέγονται καὶ διηγῶνται μύθους, ἡδυνήθη ἱκανῶς νὰ ἐξαιριβώσῃ τοὺς ἰδιωτισμοὺς τῆς ἐκεῖ διαλέκτου καὶ τὰς διαφορὰς αὐτῆς, νὰ συλλέξῃ μύθους, παροιμίας κ.τ.λ.

Ἄλλ' ἀπὸ τῆς δευτέρας ἡδὴ ἡμέρας οἱ ἄλλοι Μωαμεθανοὶ τοῦ Σαράχω ἤρξαντο νὰ ἐμβάλλωσι φόβον εἰς τὸν ἀγαθὸν αὐτὸν δμοθήρσκον καὶ νὰ τὸν ἀπειλῶσιν. Ἰδίως δὲ ἀγᾶς τις ἡρέθιζε τοὺς κατοίκους, λέγων· «Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἤλθε νὰ γράφῃ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ἐμιλοῦμεν, εἶναι Ῥώσσοις κατάσκοπος. Ἐνθυμηθῆτε ὅτι, σᾶς λέγω. Αὐτὸς ἐμέτρησε τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ βάθος τῆς λίμνης μας (διότι ὑπάρχει τοιαύτη, σχηματιζομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ὀφειως), ὅπως πληροφορήσῃ περὶ τούτων τοὺς Μωσκόβ-γκιουρ (Ῥώσσοις)». Ἄλλοι πάλιν Μωαμεθανοὶ, περιφερόμενοι πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ φιλοξενούντος τὸν διδάσκαλον, ἐφώναζον· «Διώξον τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ἢ ἄλλως καὶ σὺ καὶ αὐτὸς θὰ πάθητε πολλὰ κακά».

Ταῦτα βλέπων ὁ ὑποτιθέμενος κατάσκοπος, ἐθεώρησε φρόνιμον νὰ καταλίπῃ τὸ Σαράχω καὶ

τὴν λίμνην αὐτοῦ, πρὶν ἢ ἀναγκαστικῶς γευθῆ
τῶν ὕδατων τῆς· διὸ τὸ ἑσπέρας παρεκάλεσε τὸν
φιλοξενούντα αὐτὸν Μωαμεθανὸν, δίδων εἰς αὐ-
τὸν καὶ χρήματα ἱκανά, νὰ συνοδεύσῃ αὐτὸν μέ-
χρι Ζησινῶ. Ἠγέρθησαν λοιπὸν τὴν πρωΐαν τῆς
τετάρτης ἡμέρας, καὶ, προσποιουμένου τοῦ δι-
δασκάλου τὸν Μωαμεθανὸν, ἔφθασαν ἐκεῖ περὶ
μεσημβρίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ εἶχε φθάσει αὐτόθι ἐ-
πιστολὴ ἰδική μου, δι' ἧς παρεκάλουν αὐτὸν
θερμότατα, ἂν τῷ ἦτο δυνατόν, νὰ ἐπισκεφθῆ
καὶ περιγράψῃ τὰ ἑρείπια ἀρχαίας ἑλληνικῆς πό-
λεως, παρὰ τὸν Ψυχροπόταμον κειμένης.

Τὰ ἑρείπια ταῦτα κείνται κατὰ τὸ ἄκρον
δάσους ἐξ ἐλατῶν, δξυῶν καὶ διαφόρων πυκνῶν
θάμνων ἀποτελουμένου, καὶ φέροντος ἔτι καὶ
νῦν τὸ ὄνομα Ἀντζιμάχο, ἐξ οὗ συνεπέρανα, ὅτι
ἐκεῖ πάντως θὰ ἔκειτο πόλις τις, Ἀντιμάχεια
καλουμένη, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ὁποίας
μετέβη τὸ ὄνομα εἰς τὴν περίξ χώραν, ἰδίως
δὲ εἰς τὸ δάσος. Ἀλλὰ τὴν πρόκλησίν μου ταύ-
την δὲν ἠδύνατο ὁ διδάσκαλος νὰ ἐκπληρώσῃ,
ἐπειδὴ ἐν αὐτοῖς μάλιστα τοῖς ἑρείπιοις ἐκρύ-
πτετο διαδόχτος τις ληστής μετὰ τῆς συμμορίας
αὐτοῦ, κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ δι-
δάσκαλος ἐπέστρεψεν εἰς Ζησινῶ, εἶχε φθάσει
καὶ ἡ εἰδησις ὅτι ὁ φοβερός ἐκεῖνος τζεπνῆς
(ἀρχιληστής) ἐφόνευσε τὸν ἀξιωματικόν, τὸν
σταλέντα μετὰ τριάκοντα στρατιωτῶν πρὸς κα-
ταδίωξιν αὐτοῦ. Ἐνεκα τούτου λοιπὸν δὲν ἐπε-
χείρησε τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἑρειπίων, ἀλλὰ μετὰ
τεσσάρων ἐβδομάδων τὸ ὅλον διατριβὴν κατέβη
εἰς Σολακλή, ὅπως ἀποπλεύσῃ εἰς Τραπεζοῦντα.

Ἐνταῦθα ὅμως τὰ πράγματα ἤρξαντο νὰ γί-
νωνται ἀνώμαλα. Μόλις φθάει εἰς Σολακλή καὶ
συλλαμβάνουσιν αὐτὸν ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι,
συνοδεύμενοι ὑπὸ ἄλλων φρουκτόνων Μωα-
μεθανῶν, ἀρπάζουσι τὸν ὀδοπορικὸν αὐτοῦ
σάκκον, περιέχοντα πλὴν ἄλλων πραγμάτων
τετράδια καὶ τινα τετυπωμένα γλωσσάρια, ἅ-
τινα τῷ εἶχον δώσει ὡς ὑποβοήθημα, καὶ με-
ταφέρουσιν αὐτὸν εἰς τὸ ἐπαρχεῖον, ὅπου εἶναι
καὶ ἡ οἰκία τοῦ καϊμακάμη (κονάκιον). Οὗτος
δὲ μόλις εἶδεν αὐτὸν, ἐπιτίθεται κατ' αὐτοῦ ἀ-
κράτητος καὶ ἄγριος ὡς λύκος κατὰ ἀρνίου.
«Ναί, ναί, σὲ γνωρίζω, ἐφώναζεν· εἶσαι κακὸς
ἄνθρωπος. Ἐχουσιν οἱ ἄνθρωποι δίκαιον, λέ-
γοντες, ὅτι περιτρέχεις τὴν ἐπαρχίαν καὶ κα-
τασκοπεύεις, ὅτι κάμνεις σχέδια καὶ διαγράμ-
ματα καὶ πωλεῖς αὐτὰ εἰς τοὺς Ῥώσους διὰ νὰ
κερδίξῃς χρήματα». Ταῦτα καὶ ἄλλα ὅμοια
λέγων, ἀντὶ νὰ καθησυχάσῃ τὰς περὶ αὐτὸν συσ-
σωρευμένους τίγρεις, ἠρέθιζεν αὐτὰς περισσότε-
ρον, καὶ ἠπεῖλει· «Θὰ σὲ ρίψω εἰς τὴν φυλακὴν
καὶ μετὰ ταῦτα θὰ σὲ στείλω σιδηροδέσμιον
εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅθεν θὰ σὲ ἐξορίσωσι».
Λέγων δὲ ταῦτα, δὲν ἐσκέπτετο ἐν τῇ μανίᾳ

αὐτοῦ, ὅτι ὁ διδάσκαλος δὲν ἦτο βραγχιᾶς. Μετὰ
ταῦτα ἤρξατο ἑρευρῶν τὰ τετράδια καὶ τὰ δι-
βλία μετὰ φυσιογνωμίας δῆθεν εἰδήμονος. Ἐ-
πειδὴ δὲ μεταξὺ αὐτῶν εὐρίσκετο καὶ μικρὸν
τεμάχιον χάρτου, περιέχον φυτὸν τι ὄζον μύ-
σχου, ἰδὼν τοῦτο ὁ ἠρεθισμένος ἐπαρχος, εἶπε
τοὺς ἐξῆς ἀξιωμαθημονεύτους λόγους· «Ἄ! τοῦ-
το εἶναι ἀρχαιοῦτης. Σὺ θὰ τὴν πωλήσῃς βέβαια
ἀκριβά!» Φράσις λίαν χαρακτηριστικὴ, δει-
κνύουσα τὸν βαθμὸν τῆς πνευματικῆς ἀναπτύ-
ξεως τοῦ ἀνωτέρου τούτου ὑπαλλήλου τῆς Ὑ-
ψηλῆς Πύλης. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ εἰς τῶν
παρισταμένων Τούρκων παρετήρησεν, ὅτι ὁ δι-
δάσκαλος ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ βεβόλθερ, καὶ ἀνήγ-
γειλε τοῦτο εἰς τὸν καϊμακάμη. Νῦν ἠγέρθη
νέα καταγιγίς. Λαθῶν αὐτὸ, «Πῶς τολμᾶς, γιαι-
οῦρ, εἶπε, νὰ φέρῃς πιστόλιον; Δὲν γνωρίζεις
ὅτι μόνον ἡμεῖς ἔχομεν τὸ δικαίωμα τοῦτο»;
Τέλος δὲ εἰπὼν· «Ἐμπρὸς εἰς τὴν φυλακὴν», ἔ-
δωκε πέρασ εἰς τὴν ὄργην του.

Ἐλλην τις ὅμως, ὁ κ. Κανταρτζίδης, πρώην
διερμηνεὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ προξενείου ἐν Τραπε-
ζοῦντι, διατριβῶν αὐτόθι κατὰ τὴν ἐποχὴν
ταύτην ἔνεκεν ἑλληνικοῦ τινοῦ πλοίου ναυαγή-
σαντος πρὸ τριῶν μηνῶν εἰς Σολακλή, ἔσωσε
τὸν διδάσκαλον ἀπὸ τοῦ κινδύνου. Μαθὼν τὰ
συμβαινόντα ἔτρεξεν εὐθὺς εἰς τὸ κονάκιον καὶ
ἐξήγησεν εἰς τὸν καϊμακάμη τὸ πᾶγμα, τέλος
δὲ καὶ ἠγγυήθη ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου. Ὁ τύ-
ραννος τοῦ Ὄφεις προσεκάλεσε τότε συμβού-
λιον ἐπὶ τῆς σπουδαίας ταύτης ὑποθέσεως, καὶ
συνέταξεν ἀξιωμαθημονευτον ἑγγραφοῦν ἐπ' αὐτῆς,
τὸ ὁποῖον ἔστειλε τὴν ἄλλην ἡμέραν εἰς τὸν
διοικητὴν Τραπεζοῦντος. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο
ἤρχιζεν ὡς ἐξῆς· «Ἀνθρωπὸς τις ἄγνωστος, λέ-
γων ὅτι διατελεῖ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Πρώσου
τινὸς καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ προξενείου, κτλ. κτλ.»¹

Ὁ δὲ διδάσκαλος, μείνας ἔξω εἰς τὴν ὁδὸν,
ἤθελε νὰ πορευθῆ εὐθὺς εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ
νὰ ἐνοικιάσῃ πλοῖον διὰ τὴν Τραπεζοῦντα· ἀλ-
λ' ἔπρεπε νὰ περιμεῖνῃ μέχρι οὗ ἔλθῃ ἡ ἀπόφασις
τοῦ πασᾶ. Κατέλυσε λοιπὸν εἰς τι ξενοδοχεῖον
(χάνιον), ἀλλ' ἐκεῖ μάλιστα ἐκλείσθη ὡς ἐν
φυλακῇ, μὴ τολμῶν νὰ φανῆ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἔ-
νεκα τῆς μεγάλης ἐξεγέρσεως καθ' ὅλην τὴν ἀγο-
ράν. Διὸ ἔγραψε πρὸς ἐμὲ ἐπιστολὴν καὶ ἔστει-
λεν αὐτὴν διὰ πλοίου εἰς Τραπεζοῦντα. Ἡ ἐπι-
στολὴ ἐτελεῦτα· «Σᾶς παρακαλῶ καὶ πάλιν ἐκ
καρδίας εὐθὺς νὰ πορευθῆτε μετὰ τοῦ προξένου
εἰς τὸν πασᾶν, καὶ νὰ παρκαστήσῃτε εἰς αὐτὸν

1. Χαρακτηριστικὸν τῶν λεπτῶν ἠθῶν τοῦ καϊμακάμη
εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς. Ὁ διδάσκαλος μετ' ἐβεβαίωσεν, ὅτι κα-
θ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν 8 ἡμερῶν, καθ' ἃς διέτριψεν ἐκεῖ,
οὐδέποτε εἶδεν αὐτὸν φέροντα ἄλλο ἐνδυμα, ἢ τὸ ἐσώθρακον
μόνον, βραχὺ ποικιλόχρουν χιτῶνα καὶ σανδάλια, ἐπὶ δὲ
τῆς κεφαλῆς φέσιον. Ἐν τοιαύτῃ δὲ στολῇ ἀνέκρινεν, ἐκά-
θητο εἰς τὸ ὑψηλὸν συμβούλιον, περιεφέρατο εἰς τὴν ἀγοράν.
Καὶ ὁ κ. Κανταρτζίδης οὐδέποτε εἶδεν αὐτὸν καθ' ὅλην τὴν
τρίμηνον ἐκεῖ διατριβὴν του ἄλλως ἐνδεδυμένον.

τὴν θέσιν εἰς ἣν εὐρίσκομαι, ἥτις ἀληθῶς εἶναι λίαν ἀπελιστική. Οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν εἶμι ἀσφαλῆς περὶ τῆς ζωῆς μου». Εὐθὺς τότε πορεύομαι πρὸς τὸν πασᾶν, ὅστις ὑπαγορεύει εἰς τὸν ὑπάλληλον ἐνώπιόν μου ἐπιστολὴν πρὸς τὸν καϊμακάμη, δι' ἧς οὗτος προσεκαλεῖτο νὰ ἀφήσῃ ἐλεύθερον τὸν Ἰωάννην καὶ στείλῃ τὰ βιβλία αὐτοῦ καὶ τετράδια ἐσφραγισμένα εἰς Τραπεζοῦντα.

Μέχρις οὗ ὅμως φθάσῃ ἡ ἐπιστολὴ εἰς Ὅφιν ἤτο ἀνάγκη νὰ παρέλθῃ μία ἡμέρα, μέχρις οὗ δὲ ἐκτελεσθῶσιν αἱ ἐν αὐτῇ περιεχόμεναι διαταγαὶ ἔτι περισσότερος χρόνος. Ἐρχεται τότε δευτέρα ἐπιστολὴ ἀπελιστικωτέρα τῆς πρώτης. Ταύτην ἔστειλα ἀπλῶς μετὰ τοῦ ἐπισκεπητηρίου μου διὰ τοῦ κλητῆρος (καθάζη) τοῦ Ἑλληνικοῦ προξενείου πρὸς τὸν πασᾶν, οὗτος δὲ μοι ἀπήντησε νὰ ἦμαι ἥσυχος, διότι ὁ διδάσκαλος θὰ ἔφθανε μετ' ὀλίγον. Ἄλλ' ἐπὶ δύο ἔτι ἡμέρας περιέμενον εἰς μάτην τὴν ἐλευσίαν του. Τότε στρατιώτης τις (ζαπιτιὲς) μοι φέρει τεμάχιον χάρτου ἐκ γνωστῆς χειρὸς, ἐν ᾧ ἦσαν γεγραμμένα· «Πρὸ μιᾶς ὥρας εὐρίσκομαι ἐνταῦθα ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Τραπεζοῦντος. Μεταβῆτε εἰς τὸν πασᾶν καὶ φροντίσατε νὰ λάβωσι τέλος πάντων πέρας τὰ θάσανά μου.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΡΧΑΡΙΑΗΣ.»

Συνέβη δηλαδὴ τὸ ἐξῆς· Ὁ καϊμακάμης τοῦ Ὁφεις, ἐν πλήρει πεποισθῆσαι ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἤτο ἐπικίνδυνος, τοῦλάχιστον Ἑρῶσος κατ'ἀσκοπος, ἔστειλεν αὐτὸν διὰ πλοιαρίου συνοδευόμενον ὑπὸ χωροφύλακος, φέροντος τὰ βιβλία, τετράδια καὶ τὸν μόσχου χάρτην εἰς τὸ διοικητήριον τῆς Τραπεζοῦντος. Ὅτε δὲ τὸ πλοῖον ἔφθασεν εἰς Δαφνοῦντα (λιμένα τῆς Τραπεζοῦντος), ὁ μὲν διδάσκαλος ἠθέλησε νὰ διευθυνθῇ εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀλλ' ὁ πιστὸς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ὑπηρετῆς τοῦ καϊμακάμη συλλαμβάνει αὐτὸν καὶ φέρει εἰς τὸ σεράϊον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πασᾶς ἀπῆν (ἤτο δευτέρα ἡμέρα τοῦ Βαϊραμίου), κλείει αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν μέχρι τῆς ἐλεύσεώς του. Τότε πληροφῶ τὸν πασᾶν ἐσπευσμένως περὶ τούτου, ὅστις φροντίζει περὶ τῆς ἀπελευθερώσεώς του.

Ὅλίγας στιγμὰς πρὶν ἢ ὁ διδάσκαλος εἰσέλθῃ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν προξενεῖον, ἡ γρακὴ αὐτοῦ μήτηρ, πληροφορηθεῖσα περὶ πάντων τῶν διατρεξάντων, ἤλθε καὶ παρεκάλεε δακρύουσα τὸν πρόξενον καὶ ἐμὲ νὰ φροντίσωμεν τάχιστα περὶ τῆς λυτρώσεως τοῦ υἱοῦ τῆς. Τότε ἀνοίγεται αἴφνης ἡ θύρα καὶ γινόμεθα μάρτυρες τῆς ἀπεριγράπτου χαρᾶς τῆς γυναικὸς ταύτης.— Νῦν ὁ καλὸς οὗτος νέος διατρίβει ἐνταῦθα παρ' ἐμοί.

MINAHA DEBNER.

Αἱ φθειρες, τὰ ἀπεχθέσττα ταῦτα ζωῦφια,

πολλαπλασιάζονται τοσοῦτον, ὥστε ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου ζεύγους δύνανται ἐν διαστήματι δύο μόνων μηνῶν νὰ γεννηθῶσι 48,000!

Η ΚΑΛΚΟΥΤΤΑ

[Ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος ἐν 1876 ἔτει συγγράμματος τοῦ Alfred de Bréhat.]

Μετάφρασις Ν. Δ. Λεβίδου.

Συνίημα (δι' σελ. 533).

Ε'

Κατοικουμένη ἡ Καλκούττα ὑπ' ἀνθρώπων περὶ οὐδενὸς ἄλλου φροντιζόντων, εἰμὴ περὶ ἀποκτήσεως πλοῦτου ταχίστου, βεβαίως δὲν ταχάνει πόλις διασκεδάσεων. Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ διασκεδάσεις εἰσὶ καὶ σπανιώταται καὶ δαπανηρόταται, αἱ λέσχαι καθίστανται τὸ προσφιλέστατον καταφύγιον τῶν ἀνθρώπων. Καίτοι δὲ ὑπάρχουσι λέσχαι πλείστα, ἀξιολογώτερα ὅμως πασῶν εἶναι τὸ *Bengals-Club House*, ἧς τὰ μέλη ἐπὶ πληρωμῇ ἑκατὸν ρουπίων κατ' ἔτος ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰς μεγάλας αἰθούσας τοῦ καταστήματος, ἐν αἷς ὑπάρχει ἀναγνωστήριον, σφαιρῆσιον κ.λ. Δύναται τις μάλιστα νὰ ἔχῃ καὶ οἰκίαν ἐν τῇ μεγάλῃ οἰκίᾳ τῆς λέσχης ἐπὶ ἐνοικίῳ εὐλογωτάτῳ, ὀριζομένῳ ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ μόνον ὅμως οἱ ἑταῖροι ἀπολαμβάνουσι τούτου τοῦ προνομίου.

Εἰς ἀπόστασιν δύο μιλίων ἀπὸ τοῦ *Governement's Palace*, περίπου παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Κίδδρπουρ, κεῖται ἵπποδρόμος ὠραῖος. Αἱ ἵπποδρομίαι τῆς Καλκούττας, ὀργανισμένας ὡς αἱ ἀγγλικαὶ, ἄρχονται ἀπὸ τῆς 15 Δεκεμβρίου, προκαλοῦσαι πλήθη ἀνθρώπων. Τὸ ἄθλον εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἀριστοτεχνημά τι, προσφερόμενον εἴτε παρὰ τῶν ἐνδημούντων βασιλιάδων, εἴτε ὑπὸ τῶν διαβαινόντων ἐκ Καλκούττας. Νικῶσι δὲ σχεδὸν πάντοτε οἱ ἀγγλικοὶ ἵπποι· ἀγωνίζονται ὅμως ἰδιαιτέρως καὶ οἱ ἐγγῶροι *ponys*, οἱ *tattoos*, περὶ ὧν ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω, τὸ δὲ ἵπποδρόμιον τοῦτο εἶναι λίαν διασκεδαστικόν.

Ὅλίγα ἔτη πρὸ τῆς ἀφίξεώς μου εἰς Βεγγαλίαν, τὸ θέατρον τοῦ *Chowringhee* εἶχε γίνεαι παρανάλωμα τοῦ πυρός· διὰ τοῦτο γάλλοι τινὲς ἠθοποιοὶ, ἀναμένοντες τὴν κατασκευὴν νέου, ἔδιδον παραστάσεις ἐν μικρῷ τινι προσωρινῷ θεάτρῳ, ὅπερ ἐκαλεῖτο *Aggortasia*, καὶ περιελάμβανε τετρακοσίους ἢ πεντακοσίους θεατᾶς. Τὰ βυδεβίλλια καὶ τὰ ἔργα τοῦ *Scribe* εἶχον κυρίως τὴν νικῶσαν ἐκεῖ. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἕτερον θέατρον ἐν *Dum-Dum*· τὸ *Dum-Dum* εἶναι στρατιωτικὸς σταθμὸς ἐγγὺς τῆς Καλκούττας. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ ἐν αὐτῷ παραστάσεις δὲν γίνονται ἐν ἡμέραις τακταῖς, εἰδοποιεῖται τὸ κοινὸν δι' ἀγγελίων τοιχοκολλουμένων καὶ εἰδοποιήσεων ἐν ταῖς ἐφημερίσι.

Συναυλίαι δίδονται εἴτε ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς